

Ukraina: Landet på grensen

John Færseth

Oslo: Humanist forlag 2014

290 sider. ISBN 9788282820943

Anmeldt av **Hilde Spjelkavik Kveseth** [masterstudent i Russlandstudier, Universitetet i Oslo, hilde.kveseth@gmail.com]

For Ukraina var 2014 et år preget av revolusjon, konflikt og økonomiske problemer. Samtidig ble 2014 – for mange ukrainere – også året for nye begynnelse, samhold og fellesskap. De dramatiske hendelsene var mange – fra demonstrasjoner, blodige oppgjør og Janukovitsjs flukt fra landet, til Russlands anneksjon av Krim og til konflikten som utviklet seg mellom regjeringsstyrkene og separatister i øst. I løpet av store deler av 2014 har John Færseth reist rundt i Ukraina for å prøve å forstå hva som egentlig foregår i dette store landet. Gjennom å snakke med vanlige folk og områdeeksperter forsøker han å gi et nyansert og oversiktlig perspektiv på de mange hendelsene som har preget Ukraina det siste året.

Boken er delt inn i åtte kapitler hvor det første handler om Euromaidan. Dette kapitlet består hovedsakelig av vitneskildringer. Færseth viser hvordan det som først startet som et studentledet opprør utviklet seg til en folkelig demonstrasjon. Vi får innsyn i mange ulike motiver for å delta i demonstrasjonene, fra de som har et brennende engasjement og klare ideer om hva slags samfunn de ønsker seg til de som ble med fordi de følte at det var det eneste rette å gjøre. Demonstrasjonene var åpenbart preget av masse optimisme, men utover i kapitlet (som er bygd opp kronologisk) ser man en dreining mot skepsis og følelser av maktesløshet blant de mange personene Færseth har snakket med. Mange fryktet at Euromaidan skulle bli en ny oransjerevolusjon – som ikke førte til demokratisering og mindre korrupsjon – og kapitlet avrundes med at Nazar, en jurist som sluttet seg til selvforsvarsstyrkene, uttrykker «vi hadde et flott utgangspunkt for å ta et oppgjør med korrupsjonen, men nå er jeg redd alt vil bli som før igjen» (s. 50).

Dette følges opp av en relativt omfattende historisk bakgrunn, der Færseth får med mange av de viktigste hendelsene i Ukrainas historie. Samtidig er det en del momenter jeg med fordel synes kunne vært enda mer poengtert, gitt at målet med boken er å forklare hva som egentlig foregår i Ukraina og hvorfor forholdet til Russland er så komplisert. Jeg savner en framstilling av de følelser

som kan være involvert i tolkningen av egen historie i Ukraina, og hvorfor historien er så viktig i forholdet til Russland. I tillegg stusser jeg over at Budapest- og Kharkiv-avtalene ikke blir diskutert mer dyptgående. Disse blir nevnt, men ikke med navn, og svært kort.

Et av de mest interessante kapitlene er «Grønne menn på Krim», som igjen hovedsakelig består av vitneskildringer. Journalisten og aktivisten Oleksandra Kacuk forteller hvordan hun fikk flygeblader i posten der det stod at hun var en forræder mot Krim fordi hun støttet Maidan og hvordan hun til slutt valgte å forlate Krim etter at venner var blitt arrestert (s. 115). Ivan forteller om hvordan russisk TV dominerte på Krim. Maidan-demonstrasjonene ble framstilt som noe helt annet enn det de var, og han mener russiske og pro-russiske lokale medier spilte en viktig rolle i å mobilisere befolkningen mot Kiev (s. 120–21). Det mest skremmende som kommer fram i dette kapitlet er imidlertid den økende trakasseringen av krimtatarer. Koranskoler og private hjem har blitt utsatt for razziaer fra sikkerhetstjenesten som jakter på «ekstremister», tatarkvinner har blitt stoppet av politiet for å ha gått med sjal på hodet og russiske myndigheter har forbudt flere muslimske forfattere. I tillegg forteller krimtataren Emine at man nå kan se stillingsannonser der det presiseres at man kun ønsker søkere med slavisk utseende. Emine forteller videre at de opplevde diskriminering under Ukraina også, men etter annekteringen har diskrimineringen blitt mer åpenlys (s. 128).

I bokas mest drøftende kapittel får vi innsyn i hvorfor det utviklet seg en separatistbevegelse i Donetsk. Kapitlet har fokus på språkloven, EU, russisk innblanding og propaganda og frykten som spredde seg da mange begynte å tro på at Kiev nå ble styrt av ekstreme nasjonalister og fascister. Færseth argumenterer for at det i liten grad eksisterer etniske skillelinjer mellom partene i Ukraina, og at konflikten heller bør betraktes som politisk (s. 167). Etter å ha både observert utviklingen selv og snakket med folk tar han også til orde for at dette kan virke som en krig mellom Ukraina og Russland (s. 169).

Hva Russland egentlig ønsker er vanskelig å besvare, men Færseth gjør et godt forsøk til tross for at det til tider blir i overkant spekulativt. De beste argumentene vil jeg si er at Russland ikke ønsker en vestlig ekspansjon inn i deres egen bakgård, men at de undervurderte hvor forent Ukraina egentlig var og landets evne til å slå tilbake. Problemet nå er at det vil bli et enormt prestisjetap for Putin hvis Ukraina «vinner». Teorier som at Putins plan er å

gjenopprette det russiske herredømmet og at han ønsker å ta hevn over dem som bidro til å ødelegge sovjetimperiet er jeg mindre begeistret for. Hvis slike teorier allikevel skal presenteres bør de diskuteres og belyses i mye større grad enn det Færseth gjør.

Gjennomgående vil jeg si at boken viser at dette er en konflikt som opprinnelig handlet om politisk uenighet, men at fordommer nå skapes og etniske skillelinjer konstrueres. Vi får innsyn i hvordan de ulike sidene i konflikten har ulik forståelse av landets historie og hva krisen skyldes – og at disse forskjellene bare blir større. Samtidig savner jeg de litt mer dyptgående diskusjonene og problematiseringene. I en konflikt der så mye dreier seg om oppfatninger og misoppfatninger burde Færseth ha utfordret samtalepartnerne sine mer om hva de legger i uttrykk som, for eksempel, at regjeringen i Kiev er fascistisk. Oppsummerende vil jeg allikevel si at dette er en god og nyansert bok om konflikten i Ukraina, men den passer kanskje best for dem som ikke har noen betydelige faglige forkunnskaper om konflikten eller landet generelt.

Mediated Post-Soviet Nostalgia

Ekaterina Kalinina

Södertörn Doctoral Dissertations

Stockholm: Södertörn University 2014

271 sidor. ISBN 9789187843082

Recenserad av **Jukka Gronow** [professor emeritus, Helsingfors universitet, jgronow@mappi.helsinki.fi]

Många medborgare i Östeuropa har utan tvivel upplevt de politiska och ekonomiska förändringarna efter socialismens fall med de påföljande sociala turbulenserna som traumatiska. Det är inte förvånande att de gett upphov till olika yttranden av personlig och kollektiv nostalgi, som redan har varit föremål för flera intressanta sociologiska analyser och diskussioner. Sovjetnostalgin, i dess olika former, tycks vara en allt viktigare nyckel till vad som pågår i politiken och kulturlivet i Ryssland idag. Den utnyttjas flitigt i dagens officiella propaganda. Svetlana Boyms *The Future of Nostalgia* (New York 2001) teoretiserade om nostalgin i nutida litteratur och kultur, inspirerad av det postsocialistiska kulturella läget. Den har, tillsammans med Boyms övriga studier, varit en viktig inspirationskälla till Ekaterina Kalininas doktorsavhandling.